

OILAVIY ZO'RAVONLIK BILAN BOG'LIQ JINOYATLAR UCHUN JAVOBGARLIK VA JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISH

Xabibullayev Dostonbek Abdullayevich

Jamoat Xavfsizligi Universtituti magistraturasi tinglovchisi

Kalit so'zlar: *tajovuzkorlik, huquqiy javobgarlik, oila jamiyat, oila azolar, guvohlar*

Kirish: Oiladagi zo'ravonlik har yili dunyo bo'ylab millionlab odamlarga ta'sir qiladigan jiddiy ijtimoiy muammodir. Bu muammoni samarali hal etish uchun oiladagi zo'ravonlik bilan bog'liq jinoyatlar uchun javobgarlik va javobgarlikni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Qonunchilikni mustahkamlash: Hukumatlar oiladagi zo'ravonlik to'g'risidagi qonunlarning har tomonlama, tushunarli va dolzarb bo'lishini ta'minlashi kerak. Bunga oiladagi zo'ravonlikni jinoyiy huquqbuzarlik qilish va huquqbuzarlarga tegishli jazolarni belgilash kiradi. Qonunchilik shuningdek, jismoniy, hissiy va iqtisodiy zo'ravonlikning turli shakllarini qamrab olishi kerak.

Ogohlikni oshirish: Ommaviy ta'lim kampaniyalari oiladagi zo'ravonlikning og'irligi va omon qolganlarning huquqlari to'g'risida tushunchani oshirish uchun muhim ahamiyatga ega. Buni turli xil media platformalar, masalan, televidenie, ijtimoiy media va jamoat tadbirlari orqali amalga oshirish mumkin. Jamoatchilikni tarbiyalash orqali biz javobgarlik madaniyatini oshirishimiz va shaxslarni oilaviy zo'ravonlik holatlari haqida xabar berishga undashimiz mumkin.

Rag'batlantiruvchi hisobot: ko'plab oiladagi zo'ravonlik qurbonlari qo'rquv, uyat yoki adliya tizimiga ishonchsizlik tufayli sukut saqlashadi. Omon qolganlar qasos olishdan qo'rqmasdan suiiste'mollik haqida xabar berishlari uchun xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish juda muhimdir. Bunga ishonch telefonlari yoki onlayn platformalar kabi maxfiy

hisobot mexanizmlarini o'rnatish va murojaat qilganlarni huquqiy himoya qilish orqali erishish mumkin.

Politsiya choralari takomillashtirish: huquqni muhofaza qilish organlari oiladagi zo'ravonlikni bartaraf etishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Politsiya xodimlarini oiladagi zo'ravonlik dinamikasi, jabrlanuvchining sezgirliigi va to'g'ri tergov usullari bo'yicha o'qitish uchun o'quv dasturlarini amalga oshirish kerak.

Ushbu choralarni ko'rish orqali politsiya xodimlari oiladagi zo'ravonlik holatlarini hamdardlik bilan ko'rib chiqish, omon qolganlarga hurmat bilan munosabatda bo'lish va aybdorlar javobgarlikka tortilishini ta'minlash uchun yaxshi jihozlanadi.

Hamkorlikdagi sa'y-harakatlar: davlat idoralari, notijorat tashkilotlari va jamoat guruhlari oiladagi zo'ravonlikni har tomonlama hal qilish uchun hamkorlik qilishlari kerak. Bu tegishli sub'ektlar o'rtasida axborot almashish, muvofiqlashtirish va hamkorlikni ta'minlash uchun ko'p idorali ishchi guruhlarni tashkil etishni o'z ichiga oladi. Turli manfaatdor tomonlarni birlashtirgan holda, oiladagi zo'ravonlikka qarshi samarali kurashish uchun yanada keng qamrovli strategiyalarni ishlab chiqish mumkin.

Foydalanish mumkin bo'lgan qo'llab-quvvatlash xizmatlari: Oiladagi zo'ravonlik qurbonlari bir qator qo'llab-quvvatlash xizmatlaridan, jumladan, shoshilinch boshpana, maslahat, yuridik yordam va moliyaviy yordamdan foydalanishlari kerak. Hukumatlar ushbu xizmatlarning mavjudligi va ulardan foydalanish imkoniyatini oshirish uchun etarli resurslarni ajratishi kerak. Bu omon qolganlarga yordam so'rash, zo'ravonlik tsiklini buzish va huquqbuzarlarni javobgarlikka tortish imkoniyatini beradi.

Reabilitatsiya dasturlari: Oiladagi zo'ravonlik muammosini hal qilish uchun faqat jazo etarli bo'lmasligi mumkin. Huquqbuzarlarning zo'ravon xatti-harakatlarining asosiy sabablarini bartaraf etish uchun ularni reabilitatsiya qilish dasturlari ishlab chiqilishi kerak. Ushbu dasturlar g'azabni boshqarish, muloqot qobiliyatlari, hamdardlikni shakllantirish va uzoq muddatli xulq-atvorni o'zgartirish uchun gender tengligi ta'limiga e'tibor qaratishlari kerak.

Monitoring va baholash: Uydagi zo'ravonlik bilan bog'liq siyosat va aralashuvlar samaradorligini baholash uchun tizimli monitoring va baholash mexanizmini yaratish juda

muhimdir. Muntazam ravishda ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish siyosatchilarga tendentsiyalarni, kamchiliklarni va yaxshilash uchun yo'nalishlarni aniqlash imkonini beradi. Keyinchalik mas'uliyat va javobgarlikni oshirish uchun dalillarga asoslangan amaliyotlar ishlab chiqilishi va amalga oshirilishi mumkin.

Jarohatlarni baholash:

Birinchi yordam ko'rsatuvchining asosiy vazifalaridan biri oiladagi zo'ravonlik hodisasi paytida etkazilgan mumkin bo'lgan jarohatlarni baholashdir. Ko'pincha huquq-tartibot idoralari xodimlari jarohatlarga olib keladigan jismoniy zo'ravonlik bilan bog'liq oiladagi zo'ravonlik holatlariga javob berishadi. Bunday hollarda nogironlik darajasini aniqlash tegishli huquqiy javobni baholash uchun juda muhimdir. Vetnamda nogironlik foizini ko'rsatadigan tibbiy ma'lumotnoma zo'ravonlik holatlarida muhim dalil hisoblanadi.

Biroq, jarohatlarni birinchi bo'lib to'g'ri baholash, ayniqsa ular voqea joyida birinchi bo'lib jabrlanuvchiga yordam berish bo'lsa, birinchi tibbiy yordam xodimlarining javobgarligi. Ular kiyimda yashiringan yoki oson ko'rinmaydigan jarohatlar, shuningdek, bo'g'ilish belgilari haqida so'rashlari kerak. Vizual tekshiruv va fotosuratlar jarohatlar joyiga qarab, ayol politsiyachini talab qilishi mumkin. Bog'lanish uydagi zo'ravonlikdagi eng keng tarqalgan, ammo e'tibordan chetda qolgan jarohatlardan biridir. So'nggi tadqiqotlar ushbu jarohatning o'limga olib kelishini ko'rsatadi.

Kislorod yetishmasligi natijasida miya shikastlanishi tufayli jabrlanuvchilar insult, homila tushishi yoki bir necha haftadan keyin vafot etishi mumkin. Strangulyatsiyaning ba'zi dastlabki belgilari: ovozning o'zgarishi, bo'g'ilishdan to'liq ovoz yo'qolishigacha; xirillash; yutish qiyinligi; nafas olish qiyinligi; bo'yinning chizishlari, aşınmaları va rangi o'zgarishi; teridagi taassurotlar; tilning shishishi; ko'zlardagi kapillyarlarning yorilishi.

Voqea sodir bo'lganidan keyin huquq-tartibot idoralari xodimlariga oiladagi zo'ravonlik haqidagi xabarlar kelib tushishi odatiy hol emas. Jabrlanuvchi qo'rqishi yoki darhol yordam so'ramasligi mumkin. Bu tibbiy dalillar buzilgan yoki mavjud bo'lmasligi mumkinligini anglatishi mumkin. Jabrlanuvchi bunday dalillarning ahamiyatini bilmasligi va ekspertiza

uchun bormagan bo'lishi mumkin. Shu o'rinda ham huquqiy javobgarlik muhim o'ringallaydi.

Xulosa

Oiladagi zo'ravonlikni bartaraf etish mas'uliyat va javobgarlikni birinchi o'ringa qo'yadigan ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Qonunchilikdagi islohotlarni amalga oshirish, xabardorlikni oshirish, jabrlanuvchilarning huquqlarini oshirish va sud-huquq tizimini mustahkamlash orqali biz oiladagi zo'ravonlik o'tmishda qoladigan jamiyatni yaratishimiz mumkin. Keling, har bir inson o'z uyida o'zini xavfsiz va himoyalangan his qiladigan kelajak sari birgalikda harakat qilaylik.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tjaden P, Thoennes N. Ayollarga nisbatan zo'ravonlik milliy tadqiqoti tomonidan o'lchangan erkakdan ayolga va ayoldan erkakka yaqin sheriklik zo'ravonligining tarqalishi va oqibatlari. *Ayollarga nisbatan zo'ravonlik*. 2000;6:142–161.
2. Whitaker DJ, Haileyesus T, Swahn M, Saltzman LS. O'zaro va o'zaro bo'lmagan yaqin sheriklik zo'ravonligi bilan munosabatlar o'rtasidagi zo'ravonlik chastotasi va xabar qilingan shikastlanishdagi farqlar. *Amerika jamoat salomatligi jurnali*. 2007;97:941–947.
3. Wiesner M, Capaldi DM, Kim HK. Yigitlar uchun 17 yillik qamoqqa olish traektoriyalari: Ikkilamchi taksonomiyalar va o'z-o'zidan xabar qilingan jinoyat traektoriyalari bilan bog'liqlik. *Kriminologiya*. 2007;45:835–863.
4. Uilyams SL, Friz IH. Erkaklar va ayollarning milliy namunasidagi zo'ravonlik munosabatlari, ruhiy-ijtimoiy iztirob va nikohdan qoniqish namunalari. *Jinsiy rollar*. 2005;52:771–784.